

Позиція АПУ щодо загроз незалежності антикорупційних органів, ризиків для верховенства права та євроінтеграції у зв'язку з ухваленням Закону №4555-IX

22.07.2025 р. Верховна Рада України (далі – ВРУ) прийняла Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із зникненням осіб безвісти за особливих обставин в умовах воєнного стану» (далі – Закон №4555-IX). 22.07.2025 р. Закон підписано Президентом України та 23.07.2025 р. він набув чинності.

Цією заявою Асоціація правників України (далі – Асоціація, АПУ) звертає увагу, що ухвалення Закону №4555-IX значно послаблює незалежність антикорупційних органів, ставить під загрозу євроінтеграційні прагнення України, а також порушує принципи верховенства права та законності (зокрема, ухвалення Закону відбулось з порушенням процедур, передбачених Регламентом ВРУ).

Серед найсуттєвіших змін:

- 1) Скасування виключної підслідності НАБУ і САП щодо корупційних злочинів:
 - Відтепер Генеральний прокурор може доручити розслідування корупційних злочинів іншим органам, у разі неефективного здійснення слідства детективами НАБУ;
 - Генеральний прокурор наділяється виключними повноваженнями на вирішення спорів про підслідність НАБУ;
 - Прокурори САП позбавляються повноважень на віднесення до компетенції НАБУ інших проваджень, що прямо не передбачені КПК. Виключні повноваження на здійснення таких дій має лише Генеральний прокурор.
- 2) Закріплення права Генпрокурора витребувати матеріали будь-якого провадження. При цьому, аналіз таких матеріалів на предмет дотримання вимог закону - може бути доручений ним будь-якому іншому прокурору.
- 3) Закріплення виключної компетенції на повідомлення про підозру топ-чиновникам.
- 4) Закріплення можливості укладення угоди, в провадженнях НАБУ, також за погодженням із Генеральним прокурором (раніше – виключно за погодженням із керівником САП та керівниками підрозділів САП).

ГЕНЕРАЛЬНІ ПАРТНЕРИ

AEQUO ASTERS AVELLUM INTEGRITES

LCF MORIS SAYENKO
KHARENKO Sokolovsky
and Partners 2QB

МІЖНАРОДНІ ПАРТНЕРИ

 GreenbergTraurig Linklaters

ПАРТНЕР

 SLS LAW FIRM
GROUP

- 5) Закріплення повноваження Генпрокурора на закриття кримінального провадження щодо топ-чиновників за клопотанням учасника такого провадження.
- 6) Надання можливості призначення особи на посаду прокурора без проведення конкурсу — на підставі особистої заяви та за результатами спеціальної перевірки. Така норма нівелює стандарти добору, встановлені законодавством, суперечить принципу незалежності прокуратури та створює ризики для легітимності кадрових рішень.

Іншими законодавчими змінами є:

- Невиконання слідчим/детективом вказівок прокурора – як підстава для його відсторонення (може використовуватись як інструмент впливу на процесуальну незалежність слідчого/детектива);
- Можливість проведення «невідкладного» обшуку без судового рішення також для вилучення чи збереження доказів (раніше – тільки для забезпечення життя осіб, схоронності майна або у випадку переслідування осіб).

Асоціація наголошує, що такі зміни, по-перше, суттєво обмежують функціональну незалежність антикорупційних органів; а по-друге, значно посилюють вплив Генерального прокурора, надаючи йому виключні повноваження в справах відносно керівництва держави та топ-чиновників.

Крім того, незалежність антикорупційних органів є ключовою вимогою міжнародних партнерів та умовою фінансової підтримки України. Її забезпечення було передбачене, зокрема, в рамках візової лібералізації з ЄС, програм МВФ та Меморандуму про економічну та фінансову політику від 24.03.2023. На важливості послідовного збереження реформ також неодноразово наголошували ЄС, МВФ, послы G7 та інші партнери.

Більше того, такий Закон може створити перешкоди для приєднання України до ЄС, адже порушує засади верховенства права, що є фундаментальною складовою євроінтеграційного процесу.

З огляду на зазначене, Асоціація правників України закликає:

- Верховну Раду України — ініціювати невідкладний перегляд положень Закону №4555-IX, які підривають інституційну незалежність НАБУ та САП;
- міжнародних партнерів — продовжити моніторинг і сприяння дотриманню принципів незалежності антикорупційної системи України;
- професійну правничу спільноту та громадськість — до об'єднання зусиль у публічному обговоренні та напрацюванні змін, що відповідатимуть міжнародним стандартам правової держави.